

III. ОБРАЗОТВОРЧЕ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 745

ГУРЖІЙ І. А.,
старший викладач Полтавського
національного технічного університету
ім. Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна

ПЕТРОВА Я. В.,
студентка V курсу кафедри образотворчого
мистецтва Полтавського національного
технічного університету ім. Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна

ТРАДИЦІЙНІ КЕРАМІЧНІ ШКОЛИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Гуржій І. А., Петрова Я. В. Традиційні керамічні школи центральної та західної України. У статті розглядаються характерні особливості кераміки західного та центрального регіонів України на прикладі львівської та київської керамічних шкіл, а також проводиться порівняльна характеристика народної кераміки та її вплив на роботи сучасних майстрів зазначених регіонів.

Ключові слова: декоративне мистецтво, кераміка.

Gurzhii I. A., Petrova Y. V. Традиционные керамические школы центральной и западной Украины. В статье рассматриваются характерные особенности керамики западного и центрального регионов Украины на примере Львовской и Киевской керамических школ, а также проводится сравнительная характеристика народной керамики и ее влияние на работы современных мастеров данных регионов.

Ключевые слова: декоративное искусство, керамика.

Gurzhii I., Petrova Y. Traditional ceramic schools of central and western Ukraine. The article discusses the characteristics of ceramics of western and central regions of Ukraine as an example of Lviv and Kyiv ceramic schools, as well as a comparative characteristic of folk pottery and its impact on the work of contemporary artists of these regions.

Keywords: decorative art, ceramics.

© Гуржій І. А., Петрова Я. В., 2015

Постановка проблеми. Художня кераміка України як одне з найяскравіших явищ у декоративному мистецтві не має собі рівних серед європейських народів. Причиною розвитку стали безмежні поклади високоякісних глин майже на всій території країни, що й дало поштовх до поширення керамічного виробництва. Упродовж віків в Україні розвивалися різноманітні технології обробки матеріалу. Вміння передавалися від діда-прадіда до наступного покоління, що втілювалося у неперевершених зразках художньої творчості, а згодом – виникли яскраві школи декоративного мистецтва.

Сьогодні кераміка розвивається не тільки в традиційних напрямках, але й з'являються художники-професіонали, які творять абсолютно нові, не традиційні речі, збираючи і примножуючи уже існуючі надбання у сфері декоративного мистецтва.

В Україні із здобуттям незалежності почали активно розвиватися професійні школи кераміки в різних регіонах держави. Виокремлюються такі творчі осередки художньої кераміки, як Київ, Львів, Харків, Одеса, Вінниця, Полтава, Тернопіль, Івано-Франківськ, Ужгород. Найбільш представницьким у кількісному та якісному відношенні є спільноти митців-керамістів Києва та Львова. Наявність у містах відповідних матеріально-технічних баз, спеціалізованих навчальних закладів, дає можливість говорити про кераміку цих центрів як про яскраве самобутнє явище не тільки на території України, а й за її межами. До того ж багатий досвід попередніх поколінь зробив значний внесок у скарбницю перлин декоративної кераміки, підготувавши міцне підґрунтя для сучасної кераміки.

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб знайти та проаналізувати особливості керамічних шкіл, а також дослідити, чи мають вони вплив одна на одну. Кожна із шкіл має свої характерні риси та колористичні особливості, притаманні лише їй, традиційний розвиток проходив у тісному зв'язку з іншими видами мистецтва певного регіону. Але, в той же час, разом вони створюють тісно переплетений між собою візерунок художнього явища, який являє собою феномен людських культур [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток кераміки та її вплив на сучасні професійні керамічні школи в Україні практично не стали об'єктом дослідження мистецтвознавчої науки. Так, у своїй роботі «Українські кахлі Х-ХІХ ст.» Ю. Лашук описує історію розвитку виготовлення кахлів на прикладі великих керамічних осередків та окреслює їхні характерні особливості. І. Сакович в «Історії українського мистецтва» відзначає наявність у Львові великого колективу керамістів, які створюють свої роботи на основі традицій. У книзі «200 імен» зібрані найкращі роботи сучасних майстрів усієї України, а також узагальнена історія розвитку сучасної

кераміки та головні її особливості. О. Голубець у «Львівській кераміці» розглядає передумови становлення львівської школи художньої кераміки, етапи її розвитку, основні тенденції та художньо-стильові особливості, творчі доробки окремих майстрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У формі посуду й орнаментиці київського гончарства виявляються традиції старокняжої доби. Поруч з тим помітний вплив інших видів народного мистецтва, зокрема, вишивки та ткацтва. Мальовані миски прикрашені різноманітною орнаментикою, іноді з архаїчними мотивами. Для цього виду кераміки притаманні рослинні декори: листки винограду, дуба, соняшника, колоски, ягідки, а особливо барвінок – усе це нарізно або єдиною орнаментальною в'яззю [2: 42].

У Києві були віднайдені плитки квадратної та прямокутної форми. На гладеньку поверхню за допомогою рижка наносились емалі зеленого, синього, жовтого кольорів у вигляді рідкого розчину. Виконані таким способом малюнки набували простої, виразної форми [3: 8].

На відміну від київської традиційної кераміки, на Львівщині оригінальності творам надавав поліхромний геометричний орнаментальний розпис, з характерними крапочками, рисочками, прямими та хвилястими лініями, півколами та спіралями. Ці елементи групувались у певні ритмічні структури, утворюючи згодом простий рослинний орнамент. Живу енергію руху декору надавала легка асиметрія, безконтурні варіації часом одного і того ж мотиву. Одним з найпоширеніших прийомів було саме фляндрування.

Вишукана простота та довершена композиція вирізняє розпис гончарних виробів, де поєднуються рослинний орнамент із зображенням тварин. Зображення позначені яскраво вираженою декоративністю, вмiлою передачею характеру тварини чи рослини. Пластичні, живі контурні лінії окреслюють форму, а барвисті локальні плями допомагають відтворити враження об'ємності. Однією з традиційних форм гончарних виробів є зооморфний посуд «лембики», скульптурна пластика та керамічні іграшки.

Значний вплив на львівську декоративну кераміку мала популярна у західних регіонах України гуцульська народна кераміка. В системі поліхромного декору в одній композиції могли поєднуватись рослинні орнаменти, малюнки тварин, зображення людських фігур, а іноді – складні сюжетні сцени. Своєрідна образна мова примітиву допускала умовне трактування зображуваного, деформації та порушення реальних пропорцій. Цій кераміці властиві яскраві гротескні характеристики, експресія руху, оповідність композиції, що дозволяє зіставляти різночасові події [4: 11-12].

Сучасна декоративна кераміка Львова і Києва спирається на міцну основу, створювану століттями майстрами глини і вогню.

Наприкінці ХХ століття в діяльності художників-керамістів починає займати значне місце робота над унікальними творами, що виражають авторське світобачення, де важливим аспектом є викладення певної концепції. Неповторністю художніх

образів, цікавою інтерпретацією традиційних фольклорних мотивів вирізняються композиції львівських художників-керамістів Степана Андрусiва, Ольги Безпалків, Тамари Берези та інших. Високий рівень розвитку мистецтва кераміки у Львові засвідчують наявні дослідження, присвячені творчості Т. Левківа, З. Берези, І. Берези, В. Боднарчука, Г.-О. Липи.

Знаковою постаттю львівської кераміки є віртуозний майстер гончарного круга – Тарас Левків. Володіння цією технікою визначає характер формотворення більшості його композицій. Автор не прагне надмірного ускладнення пластики. Циліндричні, кулясті, конусоподібні об'єми зустрічаються у багатьох його роботах. Проте в кожному окремому випадку їх значення у творенні декоративного образу різне. Індивідуальні риси визначаються особливостями загального композиційного укладу та ритмічної організації, вишуканим пропорційними співвідношеннями та виразною кольоровою гамою [4: 52].

Характерними рисами львівської кераміки є використання пастельної гами, поєднання форм і кольорів землі. Багатьом роботам притаманний лаконізм у використанні виражальних засобів та очевидна аскетизація композиції. Часто автори уникають поліхромності, яскравих кольорових поєднань, проте умiло використовують тональний контраст, тонку гармонію чорних, сірих, темно-коричневих, охристо-жовтих, охристо-червоних відтінків. Велика увага приділяється зіставленню різних фактур. Деякі художники віддають перевагу пористому черепку теракоти чи матовій оксамитовій поверхні кам'яної маси. За допомогою різного температурного режиму випалу досягаються розтяжки від світо-охристих до червоних та коричневих тонів.

Для київської школи кераміки, представниками якої є М. Галенко, А. Ільїнський, В. Ісупов, Б. Данилов, О. Бланк, В. Онищенко, Г. Семенко, властива більш широка кольорова гама, яскраві насичені кольори. Хоча деякі художники використовують природний колір глини.

Поєднання певних фактур і поліхромних ангобових та емалевих розписів дає можливість розкривати створюваний образ. Завдяки використанню нових технологій, матеріалів майстри створюють декоративні речі більш живописним. Колористичне багатство, вдало згармонізоване у поєднанні з ліпленням, створює яскраві стилістичні образи.

Висновки і перспективи. Аналіз фактичного матеріалу вивчення досвіду кількох поколінь художників двох осередків кераміки дає підстави стверджувати наявність самобутніх сформованих шкіл, які за своїм рівнем не поступаються вітчизняним та зарубіжним керамічним школам.

Львівському й київському осередкам притаманна особлива індивідуальність. Але об'єднуючим фактором є тісний зв'язок із місцевими народними традиціями, розуміння та використання багатотонних надбань народного мистецтва, що не відривне від традиційного життєвого укладу, національних звичаїв та обрядів, розуміння взаємообумовленості цих явищ.

Деякі художники і сьогодні оволодівають секретами гончарного ремесла, досягаючи справжньої віртуозної майстерності. Присутні в декоративних роботах зображувальні мотиви часто несуть символічне емоційне наповнення відображення навколишнього середовища.

Метою пошуків та експериментів ряду художників стало вивчення традицій самобутнього мистецтва та забутих гончарних осередків, повернення їх до життя на рівні сучасного інтелектуально-образного мислення. Багато уваги приділяється історичній тематиці та інтерпретації фольклору. Творчості молодих митців зазначених керамічних осередків притаманне почуття сучасності, відкритість новітнім тенденціям розвитку мистецтва та новаторські пошуки. Творчі досягнення львівської та київської шкіл декоративної кераміки на сьогодні дуже вагомі. На цей період розвитку українського мистецтва керамічні школи запозичують особливості одна у одної. Цьому сприяють творчі зустрічі, спілкування на виставках та симпозиумах.

ЛІТЕРАТУРА

Пошивайло І. Феноменологія гончарства: семіотико-етнологічні аспекти / Пошивайло Ігор. – Опішне: Українське Народознавство, 2000. – 432 с.: іл.

Ханко В. Лекції з історії мистецтва. Зшиток 5: Історія кераміки / Ханко Віталій. – М.: Видавець О. Ханко, 2006. – 432 с., іл.

Лашук Ю. Українські кахлі IX – XIX ст. / Лашук Юрій. – Ужгород, 1993. – 81с.: іл.

Голубець О. М. Львівська кераміка / Голубець Орест Михайлович. – К.: Наукова думка, 1991. – с. 120.

УДК 738(477.83) "18" (092)

ПРИЙМАК Х. П.,
аспірант Львівської національної
академії мистецтв,
м. Львів, Україна

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ СОКАЛЬСЬКОЇ КЕРАМІКИ II ПОЛ. XIX СТ. НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ШОСТОПАЛЬЦЯ

Приймак Х. П. Художні особливості сокальської кераміки II пол. XIX ст. на прикладі творчості Василя Шостопаляця. Висвітлено художні особливості народної декоративно-ужиткової кераміки Сокальщини II пол. XIX ст. за допомогою аналізу творчого доробку видатного майстра В. Шостопаляця. З'ясовано, в чому полягають традиції гончарства даного локального осередку, чим, власне, вони були зумовлені; описано основні типи гончарних виробів, характерних для Сокаля, висвітлено принципи їх формотворення, композиції, орнаменту, колористики, а також зроблено спробу дати оцінку мірі впливу на сокальську кераміку складної політичної та економічної ситуації, а також культури поляків, що компактно проживали з українським населенням на його території.

Ключові слова: декоративне мистецтво, кераміка, декор, орнамент, Сокальщина, традиції.

Приймак Х. П. Художественные особенности сокальской керамики II пол. XIX в. на примере творчества Василия Шостопаляца. Освещены художественные особенности народной декоративно-прикладной керамики Сокальщины II пол. XIX в. с помощью анализа творчества выдающегося мастера В. Шостопаляца. Выяснено, в чем заключаются традиции гончарства данной территории, чем, собственно, они были обусловлены; описаны основные типы гончарных изделий, характерных для Сокаля, освещены принципы их формообразования, композиции, орнамента, колористики, а также сделана попытка дать оценку степени влияния на сокальскую керамику сложной политической и экономической ситуации, а также культуры поляков, которые компактно проживали с украинским населением на его территории.

Ключевые слова: декоративное искусство, керамика, декор, орнамент, Сокальщина, традиции.

Pryymak Kh. Artistic features of Sokal ceramics II floor. XIX century and creativity of Basil Shostopalets.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in artistic features of folk pottery Sokalshchyna II floor. XIX century. by analysis of creative works great master V. Shostopalets.

Objectives. The objectives of this study are to determine pottery traditions of the local center than in fact they were due, to highlight the principles of shaping, composition ornament, to assess the impact of culture as Poles, compactly living in a common area.

Methods. So far this method was been applied to the research.

Results. Artistic features of Sokal ceramics were due to the peculiarities of the political situation, they were strongly influenced by the fact the presence of foreign invaders that held sway here.

Conclusions. The impact of foreign art in Sokal ceramics was considerable and determined its characteristics.

Keywords: decorative arts, ceramics, decoration, ornament, Sokalshchyna traditions.